

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ

ПАСПОРТ об'єкта культурної спадщини

Курган «Вітова Могила» (найменування об'єкта)

Вид	Тип	Категорія пам'ятки
Археологічний	Споруда	Місцевого значення

1. Дата утворення об'єкта:

Друга половина VII – перша половина VI ст. до н. е., культура лісостепового землеробського населення скіфської епохи.

2. Місцезнаходження об'єкта:

Опішнянська селищна рада, Зінківський район, Полтавська область, неподалік межі з Котелевським районом, за 4,8 км на північний схід (азимут 76°) від східної околиці с. Міські Млини Опішнянської селищної ради, за 1,61 км на південь – південний схід (азимут 158°) від південної окраїни с. Деревки Деревківської сільської ради Котелевського району та 3,05 км на північний схід (азимут 47°) від околиці с. Лихачівка Малорублівської сільської ради того ж району, за 0,64 км на захід від східних меж соснових лісонасаджень та польової дороги між сс. Лихачівка і Деревки.

Орієнтовні координати умовного центру останця кургану:

Градуси, мінуты, секунди (Датум WGS 84)	
N	E
49°57'35.4" півн. широти	34°42'32.0" сх. довготи

Під'їзд з м. Полтави: автотрасою Н-12 Полтава – Опішня – Котельва – Ахтирка у напрямку за с. Лихачівка Котелевського р-ну, далі — поворот на північ польовою дорогою 2 км в бік с. Деревки, потім — праворуч ґрунтовою лісовою дорогою 0,4 км.

3. Охоронний № пам'ятки:

Не присвоєно.

4. Дати і № документів, відповідно до яких об'єкт узятий на державний облік та визначено категорію пам'ятки:

Взятий на державний облік рішенням Полтавської обласної ради від 15. 02. 2001 р. «Про охоронювану археологічну територію «Більське городище», категорію пам'ятки не визначено.

5. Наявність охоронних дощок, охоронних знаків, інших інформаційних написів, позначок:

Не встановлені.

6. Власник:

Державне підприємство «Диканське досвідне лісомисливське господарство».
Адреса: Полтавська обл., Диканський р-н, смт Диканька, вул. Полтавська, 2

Директор — Прокоф'єв Станіслав Володимирович
Телефон (05351) 97146, тел./факс: (05351) 91105

7. Користувач:

ПСП «Ковпаківець»,
38620, Полтавська обл., Котелевський район, с. Мала Рублівка.
Директор — Горьовий Віктор Іванович. Тел.: (05350) 9-37-41.

8. Охоронний договір:

Охоронний договір не укладено

9. Функціональне використання:

Сучасне	Первісне	Інші (протягом часу існування об'єкта)
Земельна ділянка з лісовими насадженнями	Поховання представника місцевої еліти землеробського населення Поворскля скіфської доби	Імовірний пункт спостереження під час битви на Ворсклі 1399 р., тригопункт третьої чверті XX ст.

10. Історичні дані про об'єкт:

Курган Вітова Могила відомий за картографічними матеріалами третьої чверті XIX ст. Досліджений 1888 р. І. А. Зарецьким. На час розкопок мав висоту близько 4,3 м та діаметр 60 м і був оточений кільцевою западиною, що утворилася під час вибирання ґрунту для його спорудження. Під насипом знаходилося центральне поховання з прямокутною за формою ямою з дерев'яним накатником розміром 2,8 × 4,2 м і глибиною понад 1 м. У ній виявлені залишки коня, а в північно-західному куті — рештки шкіряного сагайдака з 238-ма бронзовими трилопатеви́ми вістрями стріл. Сагайдак прикрашали 28 золотих бляшок у вигляді пантери, гірського козла, орлиних голівок, велика бронзова позолочена кругла бляха і золоті бляшки-розетки. Поряд знаходилися уламки залізних деталей вузди коня.

Колекція знахідок придбана 1891 р. в І. А. Зарецького з метою погашення кредиту на фінансування розкопок. Наразі зберігається у Державному історичному музеї Російської Федерації.

Вітову Моги́лу оточувала група з 8–10 курганів скіфської доби, частково досліджених І. А. Зарецьким. Кілька з них існують і досі, в т. ч. два — зайняті навколишніми лісонасадженнями.

Полтавські краєзнавці вважають топонім «Вітова Могила» відлунням подій 600-річної давнини, коли у Середньому Поворсклі відбулася грандіозна і трагічна «битва народів» 1399 р. об'єднаних литовсько-українських військ Великого князя Литовського Вітовта із золотоординцями Тимур-Кутлука та Єдигея. Існує здогадка, що, можливо, на кургані знаходився спостережний пункт Вітовта під час цієї битви. За бездоказовим припущенням В. Н. Жук, це цілком узгоджується із назвами навколишніх сіл — Лихачівка, Рублівка, Велика Рублівка.

Залишки останця кургану обстежувалися 1962 р. Г. О. Сидоренко, оглядалися влітку 1999 р. групою полтавських археологів у зв'язку із проведенням наукової конференції з нагоди 600-ліття битви на Ворсклі, у 2002 р. і 2014 рр. — О. Б. Супруненьком.

11. Відомості про сучасний стан об'єкта:

Розташування об'єкта і його роль в навколишньому середовищі	Курган «Вітова Могила» розташований на незначному підвищенні плато другої тераси лівого берега р. Ворскли з абсолютною висотою понад 102,0 м за 2 км на північ від шосе Н-12 «Полтава – Опішня – Котельва – Ахтирка» у лісових насадженнях 7-го виділу 63 кварталу ДП «Диканське дослідне лісомисливське
---	--

	господарство», за 1,61 км на південь – південний схід від околиці с. Деревки та 3,05 км на північний схід від с. Лихачівка Котелевського району, поряд з ур. Шахове і пересихаючим заболоченим озерцем Деренковим.
Ландшафт	Плато другої надзаплавної тераси р. Ворскли має горбкувату поверхню, вкриту поодинокими піщаними дюнами, наразі задернована і зайнята сосновими лісовими насадженнями. Огляд пам'ятки візуально обмежений наявністю соснового бору.
Опис об'єкта	Останець насипу кургану, центральна частина якого досліджена, наразі має висоту 3,1 – 3,4 м та діаметр 63 x 70 м, з північного боку наполовину зайнятий сосновим лісом, з півдня — молодими сосновими насадженнями. Залишки кургану зберегли пласку вершину (20 x 25 м), що утворилася на місці колишньої заглибини розкопу. З південного і південно-східного боків від піл, на відстані 6 – 9 м, простежується ділянка оплилої заглибини від вибирання ґрунту завширшки 5 – 8 м і глибиною 0,4 – 0,5 м. Вершина насипу задернована. Тут помітні сліди геодезичного пункту, що існував у 70-80-ті роки ХХ ст. Із заходу на схід насип перетинає лісова дорога, прокладена у 1980-х р. Абсолютна висота кургану в Балтійській системі вимірювань на різних картографічних основах ХХ ст. вказується у межах 105,2 – 105,4 м.
Перебудови, втрати й історичні нашарування	Вигляд кургану змінений від первісного внаслідок проведення розкопок «колодязем» навесні – влітку 1888 р., а також прокладання ґрунтової дороги, встановлення геодезичного пункту і лісовирубних та лісонасаджувальних робіт, без погодження з органами охорони культурної спадщини.
Наявність творів мистецтва	Під час розкопок в основному поховані виявлені залишки сагайдака, який прикрашали 28 золотих високохудожніх бляшок у вигляді пантери, гірського козла, орлиних голівок, що є витворами античної торевтики кінця VII – VI ст. до н. е. З-поміж них знаходилася велика бронзова позолочена кругла бляха і золоті бляшки-розетки — також загальновідомі у науковому світі зразки прикрас скіфської епохи та пам'ятки мистецтва так званого тваринного стилю.
Опис території об'єкта	Останець кургану «Вітова Могила» розташований посеред соснового бору, на піщаному підвищенні плато другої тераси лівого берега р. Ворскли. Вершина задернована, північна пола вкрита старими сосновими насадженнями. Поряд з південною частиною насипу проведена вирубка старого лісу і насаджені молоді сосни. Внаслідок цих робіт поверхня археологічного об'єкту зазнала незначних змін.
Загальна оцінка технічного стану об'єкта, дата, № акта технічного стану	Технічний стан останця насипу – задовільний. Акт обстеження технічного стану кургану «Вітова Могила» № 53/3 від 10 листопада 2014 р. додається.
Наявність інженерних мереж та інженерного обладнання	Інженерні мережі та інженерне обладнання на насипу кургану відсутні.

Дата і № довідки про майнову цінність об'єкта, найменування організації, яка провела оцінку, вартість в гривнях	
---	--

12. Перелік складових (для комплексу (ансамблю), визначного місця):

--

13. Територія об'єкта:

Площа	Орієнтовна площа, зайнята насипом, складає 0,3517 га.
Опис меж території об'єкта	«Вітова Могила» взята на облік та під охорону з площею мінімальної охоронної зони в 0,4 га, згідно із рішенням Полтавської обласної ради від 15.02.2001 р. «Про охоронювану археологічну територію «Більське городище». Територія останця кургану обмежується зі всіх боків смугою в радіусі 40 м у сосновому лісі ДП «Диканське досвідне лісомисливське господарство».

14. Оцінка антропологічної, археологічної, естетичної, етнографічної, історичної, мистецької, наукової чи художньої цінності об'єкта:

Якості об'єкта, завдяки яким він набуває культурної цінності як пам'ятка	Курган «Вітова могила» другої половини VII – першої половини VI ст. до н. е. належить до числа найбагатших поховань знаті землеробського лісостепоного населення Поворскля скіфського часу, в якому досліджене основне частково пограбоване захоронення. Добре збережений останець насипу є рідкісною пам'яткою будівельної справи і поховальної архітектури населення раннього залізного віку, під яким ще можуть зберігатися впускні поховання, захороненням слуг і супутніх тварин, поминальні комплекси тощо.
--	---

15. Зони охорони пам'ятки:

Організація – розробник науково-проектної документації	
Дата розроблення науково-проектної документації	
Дата і номер документа про затвердження науково-проектної документації	
Короткий опис меж зон охорони із зазначенням площі кожної зони	Охоронна зона не розроблена. Рекомендована охоронна зона повинна охоплювати насип смугою в 50 м навколо піл. У цій зоні не повинні проводитися лісонасаджувальні роботи чи вирубки без погодження із органами охорони культурної спадщини.

16. Наявність науково-дослідної та науково-проектної документації на об'єкт:

Найменування документації	Рік розроблення	Автор (організація)	Місце зберігання, інв. №
Альбом коллекции из раскопок И. А. Зарецкого	1888-1889	І. А. Зарецький	Бібліотека ДІМ Російської Федерації
Науковий звіт	2003	О. Б. Супруненко	Науковий архів ІА НАНУ ф.е., спр. 2002/168.
Науковий звіт	2014	О. Б. Супруненко	Науковий архів ІА НАНУ ф.е., спр. 2014 / Нов. надх.; НА ЦОДПА. Ф.е. — Спр. 739.

17. Дослідницькі й реставраційні роботи на об'єкті:

Найменування робіт	Рік проведення	Замовник	Автор, проектна організація	Підрядна організація
Археологічні розкопки	1888	—	І. А. Зарецький	Роботи за власний рахунок (від продажу батьківської землі) та кредитні кошти
Археологічні розвідки	2002	Управління культури Полтавської облдержадміністрації, м. Полтава, вул. Жовтнева, 45	О. Б. Супруненко	Центр охорони та досліджень пам'яток археології управління культури Полтавської ОДА, м. Полтава, вул. Комсомольська, 37
Археологічні розвідки	2014	Історико-культурний заповідник «Більськ», смт Котельва Котелевського р-ну Полтавської обл., вул. Чапаєва, 21	О. Б. Супруненко	Центр охорони та досліджень пам'яток археології управління культури Полтавської ОДА, м. Полтава, вул. Комсомольська, 37

18. Основні джерела відомостей про об'єкт:

Археологічні матеріали	Частина знахідок з розкопок основного поховання кургану зберігається у фондах Державного Історичного музею РФ (м. Москва, з 1891 р.).
Іконографічні матеріали	Іконографічні матеріали відсутні.
Архівні матеріали	<i>Зарецький І.А.</i> Альбом древностей из раскопок 1888 – 1889 гг. // Научная библиотека ГИМ РФ. <i>Супруненко О.Б.</i> Звіт про археологічні розвідки в Котелевському та Полтавському районах Полтавської обл. з підготовки археологічної частини «Зводу пам'яток історії та культури» в 2002 р. // НА ІА НАНУ. – Ф.е. – Спр. 2002/168. – Арк. 6. – Рис. 10, 22. <i>Супруненко О. Б.</i> Звіт за розвідки та археологічні експертизи на Полтавщині 2014 р. / Супруненко О. Б., участю Гавриленка І. М., Мироненка К. М., Сидоренка О. В., Скорого С. А. і Шерстюка В. В. // НА ІА НАНУ. — Ф.е. — 2014. — Нов. надх.; НА ЦОДПА. — Ф.е. — Спр. 739. — 184 арк.
Картографічні матеріали	<i>Карта:</i> М-36-82-А-6-2. — М 1:10 000. — М.: ГУГК, 1978. <i>Карта:</i> Ахтирка. — М-36-82. — М 1:100 000. — К.: Воен.-топограф. ф-ка, 1992.
Бібліографічні матеріали	<i>Зарецький І.А.</i> Заметка о древностях Харьковской губернии Богодуховского уезда слободы Лихачевки // Харьковский сборник. — Харьков, 1888. — Вып. 2. — Кн. X. — С. 229-246.

- Багалеї Д.И.* Объяснительный текст к Археологической карте Харьковской губернии // Тр. XIII Археол. съезда. — Т. I. — С. 1-2.
- Zakharow A.A.* I.A.Zaretsky's excavations in the Government of Kharkov // Eurasia Septentrionalis Antiqua. — 1932. — N. 7. — P. 67-72.
- Ковпаненко Г.Т.* Племена скіфського часу на Ворсклі. — К.: Наукова думка, 1967. — С. 103. — Рис. 48.
- Grakow B.N.* Die Skythen. — Berlin: VEB Deutscher Verlag der Wissenschaften, 1980. — Taf. 23.
- Черненко Е.В.* Скифские лучники. — К.: Наукова думка, 1981. — С. 44. — Рис. 27: 2.
- Сидоренко Г.О., Махно Є.В., Телегін Д.Я.* Довідник з археології України: Полтавська область. — К.: Наукова думка, 1982. — С. 58.
- Ильинская В.А., Тереножкин А.И.* Скифия VII – IV вв. до н. э. — К.: Наукова думка, 1983. — С. 354.
- Posuchovas V.* Kur buvo vorsklos Kautynes? / Posuchovas Valentinas // Mokslas ir Gyvenimas. — Vilnius, 1983. — № 1. — С. 38.
- [Кулатова І.М., Супруненко О.Б.]*. Вітова Могила // Полтавщина: Енциклопедичний довідник / За ред. А. В. Кудрицького. — К.: Укр. енциклопедія, 1992. — С. 137–138.
- Жук В.* Где же произошла битва Витовта? / Вера Жук // Дорогами тысячелетий. — М.: Молодая гвардия, 1989. — С. 21 – 39.
- Супруненко О.Б.* Вітова могила // Наукова концепція державного заповідника «Більське городище скіфського часу»: наукова концепція, довідкові матеріали, проекти. — Полтава: Археологія, 1996. — С. 22–24.
- Супруненко О.Б., Шрамко Б.А., Кулатова І.М.* Більське городище скіфського часу. Історична довідка // Наукова концепція державного заповідника «Більське городище скіфського часу»: наукова концепція, довідкові матеріали, проекти. — Полтава: Археологія, 1996. — С. 22.
- Варвянська Т.В., Супруненко О.Б.* Розрита Могила. — Полтава: Археологія, 1996. — С. 4, 16. — Рис.
- Мокляк В. О.* Документальні свідчення XVI – XVII ст. про події на річці Ворсклі 1399 року / Мокляк В. О. // АЛЛУ. — Полтава, 2000. — №№ 1-2 (7-8). — С. 123 – 125.
- Додаток № 1* до рішення Полтавської обласної ради «Про створення Охоронюваної археологічної території «Більське городище» від 15 лютого 2001 року / Укл. Кулатова І. М., О. Б. Супруненко, Б. І. Золотницький // АЛЛУ — Полтава, 2001. — № 2 (10). — С. 5.
- Посухов В. І.* Битва 1399 р.: підказує народна пам'ять / Посухов В. І. // АЛЛУ. — Полтава, 2003. — №№ 2 / 2002 – 1 / 2003 (12-13). — С. 178–179.
- Білоусько О.А., Супруненко О.Б.* Давня історія Полтавщини (XX тисячоліття до н.е. – V століття): Підручник для 6 кл. загальноосв. школи. — Полтава: Оріяна, 2004. — С. 142.
- Білоусько О.А., Супруненко О.Б., Мироненко К.М.* Середньовічна історія Полтавщини (V – перша половина XVI століття): Підручник для 7 кл. загальноосв. школи. — Полтава: Оріяна, 2004. — С. 173, 177.
- Кулатова І.М., Супруненко О.Б.* Археологічна дослідницька діяльність І.А. Зарецького // Малоперещепинське диво / Упорядн. і наук. ред. Супруненко О.Б. — Полтава: АСМІ, 2013. — С. 34–35, 37.

	<i>Кулатова І.М., Супруненко О.Б. Археологічні дослідження І.А. Зарецького на Полтавщині // Археологія. – К., 2014. – № 2. – С. 123, 125.</i>
--	---

19. До паспорта додаються графічні матеріали та фотофіксація:

Найменування	Кількість	Дата виконання	Виконавець
<i>Графічні матеріали</i>			
Опішнянська селищна рада, Зінківський район, Полтавська обл. Курган «Вітова Могила» на карті Полтавської області.	1	2014	А.В. Коверко
Опішнянська селищна рада, Зінківський район, Полтавська обл. Курган «Вітова Могила». Карта розташування (основа: Ахтирка. – М–36–82. – М 1:100 000. — К.: Военно-топографическая фабрика, 1992 г.).	1	2014	О.В. Коротя
Опішнянська селищна рада, Зінківський район, Полтавська обл. Курган «Вітова Могила». Генеральний план, з позначенням сусідніх курганів. За картографічною основою М 1: 10 000 см (1978 р.).	1	2003, 2014	А.В. Коверко, О.Б. Супруненко
Опішнянська селищна рада, Зінківський район, Полтавська обл. Курган «Вітова Могила». Реконструкція розташування золотих платівок на гориті з основного поховання. Розкопки І.А. Зарецького, 1888 р.	1	1932	О.О. Захаров
Опішнянська селищна рада, Зінківський район, Полтавська обл. Курган «Вітова Могила». Реконструкція гориту. Розкопки І.А. Зарецького, 1888 р.	1	1981	Є.В. Черненко
<i>Фотофіксація</i>			
Опішнянська селищна рада, Зінківський район, Полтавська обл. Курган «Вітова Могила». Реконструкція розташування золотих бляшок на гориті. Розкопки І.А.Зарецького, 1888 р. (в експозиції Державного Історичного музею Російської Федерації, 2010 р.).	1	2010	І.Б. Шрамко
Опішнянська селищна рада, Зінківський район, Полтавська обл. Курган «Вітова Могила» на космічному фотознімку (за програмою «Google Earth 5.2.1.1588»). Зйомка – осінь 2013 р.	1	2014	О.В. Коротя
Опішнянська селищна рада, Зінківський район, Полтавська обл. Останець насипу кургану «Вітова Могила». Загальний вигляд. З півдня.	1	2014	О.Б. Супруненко
Опішнянська селищна рада, Зінківський район, Полтавська обл.	1	2014	О.Б. Супруненко

Останець насипу кургану «Вітова Могила». <i>З південного сходу.</i>			
Опішнянська селищна рада, Зіньківський район, Полтавська обл. Останець насипу кургану «Вітова Могила». <i>Вигляд зі сходу.</i>	1	2014	О.Б. Супруненко

Паспорт склали:

Посада та назва організації	Спеціальність, кваліфікаційний рівень	Прізвище, ініціали	Підпис	Дата складання
Провідний науковий співробітник Центру охорони та досліджень пам'яток археології управління культури Полтавської облдержадміністрації, засл. працівник культури України	Кандидат історичних наук, старший науковий співробітник	Супруненко О. Б.		10.12.2014
Провідний науковий співробітник Комунальної установи «Історико-культурний заповідник «Більськ» Полтавської обласної ради	Кандидат історичних наук, доцент	Шрамко І. Б.		10.12.2014
Молодший науковий співробітник Комунальної установи «Історико-культурний заповідник «Більськ» Полтавської обласної ради	Кандидат історичних наук	Задніков С. А.		10.12.2014

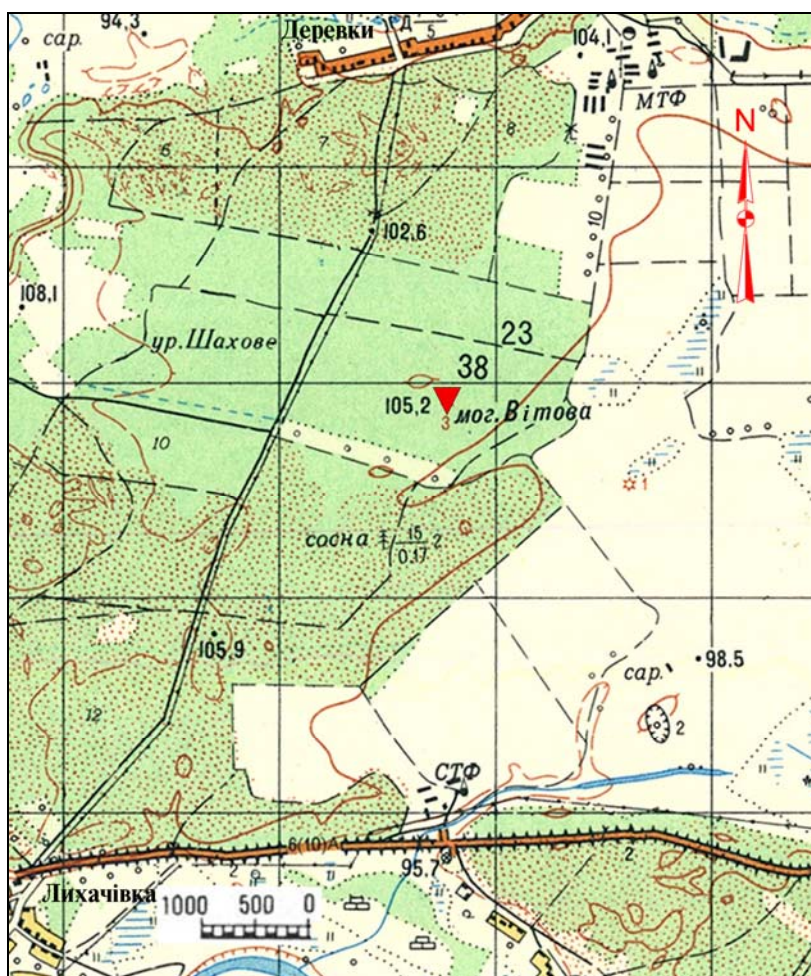
Керівник органу охорони культурної спадщини —
Начальник управління культури Полтавської облдержадміністрації
Г.І. Фасій

(ініціали, прізвище, підпис, печатка)

Ілюстрації

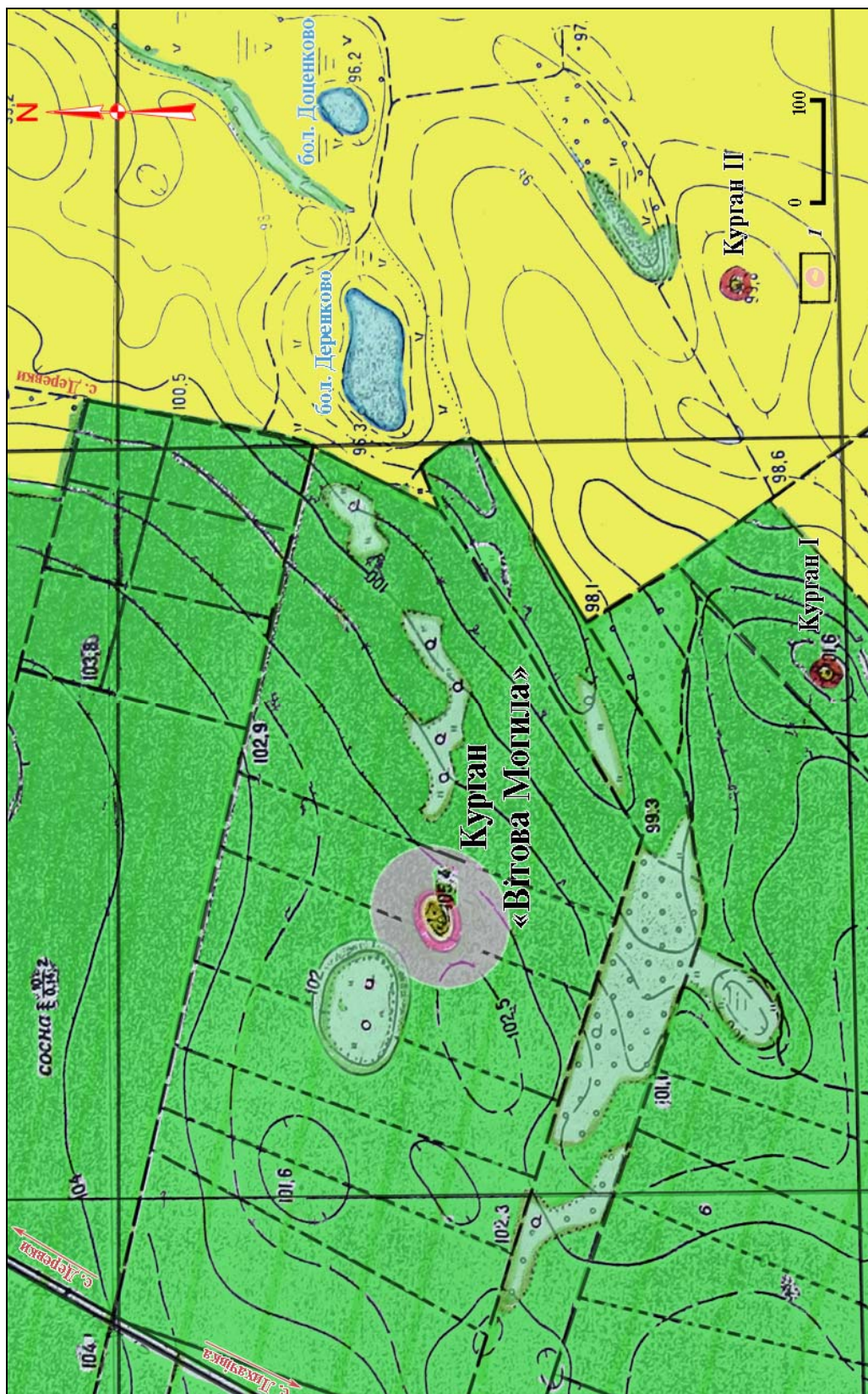

1. Опішнянська селищна рада, Зіньківський район, Полтавська обл.
Курган «Вітова Могила» на карті Полтавської області.

2. Опішнянська селищна рада, Зіньківський район, Полтавська обл.
Курган «Вітова Могила». Карта розташування
(основа: Ахтирка. – М-36-82. – М 1:100 000. — К.: Военно-топографическая фабрика, 1992 г.).

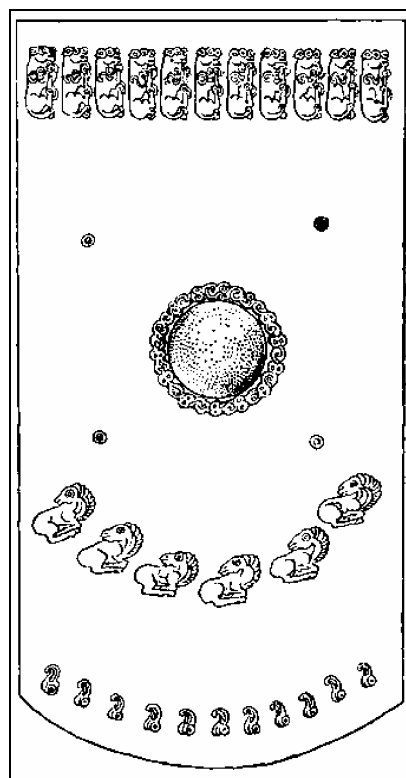
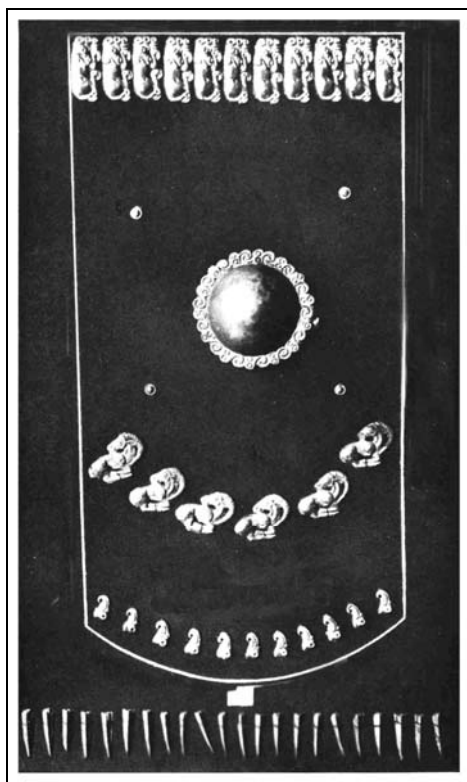
Підг. Коротя О.В., 2014.

3. Опішнянська селищна рада, Зіньківський район, Полтавська обл.
Курган «Вітова Могила». Генеральний план, з позначенням сусідніх курганів.

За картографічною основою М 1: 10 000 см (1978 р.).

Підг. Коверко А.В., Супруненко О.Б., 2003, 2014.

4-5. Опішнянська селищна рада, Зіньківський район, Полтавська обл.
Курган «Вітова Могила». Реконструкція розташування золотих платівок на горіті з основного поховання та горіту. Розкопки І.А. Зарецького, 1888.
За Захаровим О.О. (1932) та Черненком Є.В. (1981).

6. Опішнянська селищна рада, Зіньківський район, Полтавська обл.
Курган «Вітова Могила». Реконструкція розташування золотих бляшок на горіті.
Розкопки І.А.Зарецького, 1888 р. (в експозиції Державного Історичного музею Російської Федерації, 2010 р.).
Фото Шрамко І.Б., 2010.

7. Опішнянська селищна рада, Зіньківський район, Полтавська обл.
Курган «Вітова Могила» на космічному фотознімку (за програмою «Google Earth 5.2.1.1588»).

Зйомка – осінь 2013 р.

Підг. Коротя О.В., 2014.

8. Опішнянська селищна рада, Зіньківський район, Полтавська обл.
Останець насипу кургану «Вітова Могила». Загальний вигляд. *З півдня.*

Фото Супруненка О.Б., 2014.

9. Опішнянська селищна рада, Зіньківський район, Полтавська обл.

Останець насипу кургану «Вітова Могила». *З південного сходу*

Фото Супруненка О.Б., 2014

10. Опішнянська селищна рада, Зіньківський район, Полтавська обл.

Останець насипу кургану «Вітова Могила». *Вигляд зі сходу*

Фото Супруненка О.Б., 2014